

dialogen

TEMA KONST- & ARKITEKTURUNDERVISNING

Nina Bondeson

HUR LITE KONST TÅL SVERIGE?

KONSTAKADEMIEN

The Royal Academy of Fine Arts

*Alla texter i essäserien Dialogen har global paginering,
vilket innebär att sidnumren är unika för var essä
och desamma som i kommande tryckta upplaga.*

Copyright © *Nina Bondeson och Konstakademien*
Redaktör och ansvarig utgivare *Susanna Slöör*
Grafisk form *Leif Mattsson / Omkonst*

*Essäserien Dialogen utges med bidrag från
Kungl. Akademien för de fria konsterna, Göran Lagervalls stiftelse.*

KONSTAKADEMIEN
The Royal Academy of Fine Arts

Nina Bondeson

HUR LITE KONST TÅL SVERIGE?

Jag satt ett knappt år i ett konstnärligt råd som Myndigheten för Yrkeshögskolan (MyH) kallat samman. Myndigheten är sedan några år tillsynsmyndighet för de förberedande konstutbildningarna och ansvarar nu för en administrativ nyordning och ”kvalitetssäkring” kring dessa, sedan många år väl etablerade och betydelsefulla utbildningar. En nyordning som, enligt det politiska uppdraget, inte får kosta några extra pengar.

De förberedande konstskolorna är en utbildningsnivå som egentligen inte passar in i Bologna-överenskommelsen om den gemensamt utformade högre utbildning i Europa som utifrån den rådande ekonomiska ordningen, tillkom för att främja rörlighet, anställningsbarhet och konkurrenskraft. Bologna-systemet grundades på den anglosaxiska ”etapp-modellen” och den etapp om ett eller två år som våra svenska förberedande konstskolor har etablerat innan högskolan, motsvaras i den anglosaxiska modellen av det första högskoleåret som där tas i anspråk för ett introduktionsår.

De svenska konsthögskolornas organisering har genom åren anpassats till den kunskapsnivå som dessa väl förberedda studerande söker med här. Den europeiska etapp-modellen var således inte möjlig att införa helt och fullt i Sverige, eftersom högskolorna varken har utrymme eller resurser för att ta över ansvaret för en förberedande, introducerande nivå. Utbildningspolitiken insåg att de förberedande skolorna måste vara kvar och gick sedan in för att göra vad den kunde för att komma åt ”problemet” med denna extra utbildningsnivå som skolorna kom att bli i Bolognasystemet.

Här vaktar jag min tunga, 2011
Gouache, tusch och lack. Ca 25 x 30 cm
© Nina Bondeson

De fristående förberedande konstskolorna växte, tillsammans med samma slags konstutbildningar vid folkhögskolor, fram i folkbildningens Sverige under 1900-talet. Den äldsta, Handarbetets Vänner, kom faktiskt till så tidigt som 1874. En del konstnärer gick och går enbart dessa skolor, en del sökte vidare till konsthögskolor.

Med tiden kom de förberedande konstskolorna att bli ett informellt obligatorium. Konkurrensen för att komma vidare på högre konstutbildning var och är stor. Utan ett eller två års förberedande studier är det svårt att bli antagen. Men kopplingen till folkbildningstraditionen gjorde också att eleverna på dessa skolor tidigare kom från mycket olika håll: både unga och äldre, direkt från gymnasiet, efter något år på universitetet eller från några eller många år ute i arbetslivet. Detta är mer ovanligt idag och lär bli så än mer framöver, eftersom det politiska uppdraget MyH fått från utbildningsdepartementet går ut på att se förberedande konstskolor som högskoleförberedande.

Med en insiktsfull kultur- och utbildningspolitik hade denna fristående nivå kunnat tas till vara för att ge Sverige storartade möjligheter att utveckla en mycket bred bas av konstnärlig och kreativ erfarenhet från alla olika konstarter in i alla olika delar av samhället. En tillvaratagen och utvecklad folkbildningstanke hade kunnat både fördjupa och bredda synen på förberedande konstutbildning. En möjlighet för den enskilde att ha en konstnärlig erfarenhet med sig i livet och in i vilket yrke som helst.

MyH:s uppdrag utgår från SFS 2013:871, *Förordning om statligt stöd för konst- och kulturutbildningar och vissa andra utbildningar*. Eftersom de statliga pengarna inte räcker för att göra alla nuvarande förberedande skolor avgiftsfria måste man hitta en ordning som sållar ut de utbildningsanordnare som ska beviljas statligt stöd (statsbidrag och/eller studiestöd). Så uppstod behovet av ett konstnärligt råd som skulle hjälpa till att formulera

kriterier som konstskolorna i framtiden har att beakta för att komma ifråga för statsbidrag.

Jag närde ett litet hopp om att kunna bidra med min konstnärliga erfarenhet, men insåg snart att den i sammanhanget bara var intressant som alibi. Vad kriterierna skulle röra sig om var redan klart. Skolornas allt överskuggande uppgift har bestämts att vara högskoleförberedande. Så jag lämnade min plats i rådet innan det var dags att formellt formulera en redan beslutad nyordning.

Med detta övergripande syfte: att utbildningarnas viktigaste åtagande är att vara konsthögskoleförberedande, syns ingen insiktsfull konst- och utbildningspolitik till. Man har, från politiskt håll, helt enkelt bestämt sig för att konstnärlig utbildning bara är relevant för den som söker en yrkesväg i konsten och ingen annan.

Det är en felsyn som styr in konstutbildningens stora potential i en återvändsgränd, en felsyn som berövar oss språklig kraft som konsten kan frigöra och därmed berövar den oss utrymme för en kritisk bildning. Det är resultatet av en motsägelsefull politik som går på tvärs både mot den kulturella välfärd som är inskriven i grundlagen och de nationella kulturpolitiska målen.

Konsten sorterar ut ur både grundskola (den borgerliga kulturpolitikens flaggskepp, *Skapande Skola*, som sjösattes 2008, är bara en liten del av själva missförståndet) och gymnasium och anvisas en allt snävare professionaliserad utbildningsväg med slutstation i ”kultursektorn”.

Samtidigt som politiken demonstrerar denna inskränkta syn på konstens betydelse, ges både förberedande och högre konstutbildningar uppdraget att bredda rekryteringen. Utbildningspolitiken säger sig vilja se en förändring som ska spegla hur samhället ser ut: konstutbildningarna ska inte domineras av elever och studenter från den svenska, vita medelklassen. Detta är verkligen en stor och grundläggande viktig fråga. Men eftersom det är samma vita, svenska medelklass som äger att fatta politiska beslut om den frågan, så osynliggörs strukturen och bred-

dad rekrytering behandlas mer som ”informationsproblem” som skolorna förväntas lösa med fyrfärgsbroschyrer och ”marknadsföringskampanjer”.

Om politiken på allvar ville se en breddad rekrytering till förberedande och högre konstutbildningar skulle den utgå från en breddning av synen på konstens samhälleliga betydelse. Så, hur bred är egentligen den skopiska regim* som dominerar i dagens samhälle?

Vems röst, vems konst är det som hörs och syns och anses angelägen?

Man kan ha konsten som yrke i vårt samhälle, men den är inte ett yrke i sig själv. Konsten är en allmänmänsklig tillhörighet, den är del av våra utvecklingsbara språkförmågor. Förberedande konstutbildning borde komma fler till del än de som söker en yrkesväg i konsten. Den kan förbereda för så mycket mer än konsthögskola.

Konst är språk och i dagens hårdnande samhällsklimat, behöver vi alla, som enskilda och kollektiva, allt språk vi kan komma över. De utökade språkliga möjligheter som ett eller två års förberedande konststudier ger, borde givetvis ses som en merit för alla, oavsett vilken utbildning eller yrkesväg den studerande senare väljer eller har med sig från tidigare.

Men med utbildningspolitikens Bologna-anpassade skygg-lappar riktas fokus mot det konsthögskoleförberedande och professionaliserade.

Ett informellt kvalitetskriterium för de förberedande konstskolorna har länge varit antalet elever som gått vidare till högre konstutbildning. MyH formaliserar och permanentar nu detta kriterium och tvingar skolorna att konkurrera med varandra för att komma åt statliga anslag. De som lever upp till MyH:s kriterier kan få statliga medel som räcker för att kunna ta bort skolavgifterna.

Gossmössa, 2015
Gouache, tusch och lack. Ca 25 x 30 cm
© Nina Bondeson

MyH menar att slopade skolavgifter införs för att underlätta för breddad rekrytering. Och slopade skolavgifter skulle givetvis betyda något för just det, om åtgärden sattes in för att stärka en breddad konstsyn. Som det nu är blir den istället ett effektivt sätt att minska antalet förberedande konstskolor. Samtidigt ger beslutet att låta vissa skolor bli avgiftsfria möjlighet för den politiska munnen att säga ”breddad rekrytering” och sätta en bock i rutan för politiskt ansvarstagande.

Den fristående utbildningsnivån kommer att finnas kvar, de förberedande skolorna håller fortsatt mycket hög kvalitet. Om de, med förordningens felkonstruerade styrfunktion, inte körs rätt in i väggen och kraschar för hårt, finns det ju alltid en väg framåt även i en återvändsgränd: att backa ut ur den och lägga om kursen.

För att bidra till en sådan kursändring behöver vi konstskolor, på alla nivåer, som vågar gå i opposition mot den rådande utbildningspolitiken. Ett tufft uppdrag, med tanke på förordningens tvingande kriterier där okritisk rättning i ledet kommer att ge poäng för statsanslag. Den utbildning som är bäst på att motsvara kvalitetskraven, ska ju kunna finansieras med statsbidrag fullt ut och kunna erbjuda utbildning utan skolavgift. Detta finansieras då med minskade statliga medel till de skolor som enligt MyH inte motsvarar kvalitetskraven lika väl. (MyH/Margareta Landh, 2010: ”Sammanfattning av utredningen Konst, kultur, hantverk och flyg lyfter i yrkeshögskolan. Förutsättningar för att inordna kompletterande utbildningar i yrkeshögskolan.”)

Med den nuvarande politiken riskerar de förberedande konstskolorna att bli färre. Och jag tror dessvärre att det är precis vad politiken vill åstadkomma. Den uttalar orden ”breddad rekrytering”, men visar inga tecken på handlingsförmåga i den rättingen. Man kan tänka mycket på vem som tjänar på en sådan motsägelsefull, konstfientlig och odemokratisk utveckling.

Samtidigt får man inte glömma att MyH uppenbarligen insåg, när nyordningen skulle planeras, att den förberedande utbildningsnivån blivit en oavvislig förutsättning i den svenska konstutbildningen. Den kunde inte avfärdas.

De förberedande konstskolorna har därför en betydligt större makt än vad som tidigare varit synligt. Det tål också att tänka på.

Möln dal i februari 2016
Nina Bondeson, bildkonstnär

* Begreppet "skopisk regim" myntades av den franske filmkritikern Christian Metz. Det riktar uppmärksamheten mot "hur vi fostras att se på – och värdera – det vi ser på". Den visuella hegemonin, så att säga. Ett mycket användbart begrepp om man vill bredda sin egen förståelse för hur, av vem och i vilket syfte, man fått sin förståelse för vad konst är.

KONSTAKADEMIEN
The Royal Academy of Fine Arts